

راهکارهای فعالیت ارزشی در فضای سایبر

اینترنت و نمود عمومی آن وب ، زاینده و ارمغان غرب است ، آنچه در ورود اینترنت و سایر رسانه‌ها و تکنولوژی‌ها به شرق بویژه ایران باید مورد توجه قرار می‌گرفت بومی سازی رسانه‌ها با فرهنگ و تمدن مقصد می‌بود که متأسفانه بی‌کم و کاست با دروغ بزرگ «قانون گردش آزاد اطلاعات» تماماً و عیناً آنچه بومی و مناسب و برآمده از فرهنگ غرب بود چون «درنده‌ای» در جوامع شرقی «رها» شد.

نکته دیگر که خواسته یا ناخواسته بدان توجه نشد ، نگاه فرهنگی – نظامی امپریالیسم رسانه‌ای به حوزه سایبر بود که متأسفانه در ایران با نگاه صرفاً فنی (تکنیکال) ، ساده‌انگاری و اطمینان بی‌جا به این فضا در این سال‌ها آسیب‌ها دیده‌ایم. فارغ از مشکلاتی که در ورود اینترنت به آن‌ها توجه نشد ، امروز لبه پرتگاه و پرخطرترین عرصه برای ثبات امنیت، فرهنگ، اعتقادات فکری و سیاست همین فضای مجازی است ، که البته با غفلت و بی‌توجهی و یا فعالیت‌های ناکارآمد و موازی مسئولین ، دچار معضلات فرهنگی ، امنیتی ، اعتقادی و سیاسی هستیم. آنچه نیز افراد و نهادهای مدعی فعالیت ارزشی در حال انجام هستند با تقدیر از زحماتشان متأسفانه اغلب ناکافی و ناکارآمد است.

آنچه امروز در فضای مجازی نیازمند آنیم ، نوعی خیزش عمومی به سردمداری و روشنگری جوانان متعهد متخصص دغدغه‌مند با پشتیبانی مجموعه‌های حکومتی در قالب تشکیلات ارزشی است ، که در برنامه‌ای سازماندهی شده هر فرد ، گروه یا تشکیلاتی بطور هماهنگ بدون موازی‌کاری در کنار هم قسمتی از این کلی را جزء به جزء چون پازلی کنار هم تکمیل کنند. آنچه در ادامه می‌آید صرفاً حاصل طبقه بندی تجربه شخصی و جمع‌آوری تجربه صاحبان تجربه و رصد تا به امروز است ، بدیهی است در امور این چنین تجربی تغییر و تحول در خط زمان اجتناب‌ناپذیر است.

این مقاله می‌کوشد با نگاه به فعالیت‌های ارزشی قشرهای ارزشی اعم از نهادها، تشکیلات، گروه‌ها و یا افراد در فضای مجازی، راهکارهایی سودمند و طبقه‌بندی شده در اختیار تان قرار دهد.

الف. راهکارهای انتشاری

یک از ساده‌ترین، بدیهی‌ترین و پیش پا افتاده‌ترین روش‌های فعالیت، انتشار محتوا است، بدین صورت که در فضاهای مختلف چون وبلاگ، وبسایت، شبکه‌های اجتماعی و نرم‌افزارهای پیام‌رسان اقدام به انتشار پیام‌های ارزشی کنیم، این نوع فعالیت را برای بررسی بیشتر در چند گزینه تشریح می‌کنیم:

۱. بازنشر

ساده‌ترین روش بازنشر است، بازنشر در شبکه‌های اجتماعی با قابلیت‌های خوب بازنشر (مثل توییتر)، در پیام‌رسان‌ها و در سایت‌هایی که برای این نوع فعالیت ساخته شده‌اند، بسیار مناسب است. لازم به یادآوریست که اشتباهاً نباید شبکه‌های پیام‌رسان را با شبکه‌های اجتماعی اشتباه کرد، زیرا که تقریباً تمام شبکه‌های پیام‌رسان در مقابل شبکه‌های اجتماعی، فضای بسته داخلی دارند و عملاً آنچنان در تغییر فضا در سطح گسترده کارآمد نیستند، بنابراین توصیه می‌شود علی‌رغم جو عمومی که نسبت به پیام‌رسان‌ها اقبال بیشتری دارند، در فضاهای مؤثر بعضی از شبکه‌های اجتماعی با قابلیت و فضای مناسب فعالیت اصلی را پیش بگیرد و فقط برای اطلاع‌رسانی از پیام‌رسان‌ها بهره ببرید. بازنشر بدون زحمت در کم‌ترین زمان برای کسانی که توانایی‌های فنی و علمی تولید محتوا ندارند بسیار مناسب است، البته بازنشر برای گروه‌ها و تشکیلات مناسب نیست و تقریباً برای اشخاص منفرد مناسب خواهد بود. بازنشر به تغییر و غلبه جبهه ارزشی در شبکه‌های اجتماعی بسیار کمک می‌کند. اما نکته‌ای که در بازنشر باید در نظر گرفت آن است که در این مسیر در هیاهوهای رسانه‌ای قرار نگیریم و ناخواسته اقدام به نشر دروغ و تهمت و یا شایعات نکنیم، بنابراین برای کسانی که هنوز در همه حوزه قدرت تشخیص ندارند همان توصیه‌ی حضرت امام باقر علیه السلام که درباره آیه *فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلَى طَعَامِهِ*^۱ فرمودند: «انسان باید بنگرد که از چه کسی علم خود را کسب می‌کند»^۲، می‌شود، در واقع باید آن رسانه یا آن دسته رسانه‌ها (افراد، خبرگزاری‌ها و...) که به حق نزدیک‌تر منتشر می‌کنند را بازنشر کرد.

۲. نشر

نشر یا نوع خاص آن تولید محتوا یکی از گمشده‌های وب فارسی است، تولید محتوا یکی از نیازهای اساسی وب فارسی زبان است که متأسفانه در بعضی زمینه‌ها ویژه مطالب ارزشی واقعاً جای کار دارد. نشر در فضای مجازی ارزشی باید در بالای هرم رسانه‌ای قرار بگیرد ولی متأسفانه گاهی جنجال‌های رسانه‌ای این جایگاه را می‌ربایند، این را باید مدنظر داشت که در فضای مجازی، وظیفه هرکس نشر به اندازه توان خود است که بطور اشتباه بازنشر به عنوان تکلیف جا افتاده است. نشر ویژه و ضروری صاحبان علم و نخبگان نسبی جامعه است تا با پرداخت زکات علم خود^۳ هم به تکلیف خود عمل کنند و هم به آگاهی جامعه بیافزایند. طلاب، دانشجویان، اساتید، صاحبان نظر و دغدغه‌مندان بصورت انفرادی و تشکیلات، نهادها و گروه‌های فعال بهترین گزینه‌ها برای «نشر» هستند.

نشر همه صورت‌های زیر را شامل می‌شود:

۱. ساخت و تولید محتوای دیجیتال از صفر اعم از مقاله، جملات و تیتراژهای ناب، تصاویر، فیلم و کلیپ، صدا و رادیو و.. که ویژه وظیفه صاحبان فکر و اندیشه و تحصیل‌کردگان (استادان حوزه و دانشگاه) است تا با همکاری در گروه‌های رسانه‌ای که توانمندی‌هایی اعم از تایپ، طراحی، کلیپ‌سازی، راه‌اندازی سایت و.. دارند بصورت مکمل تولید و شکل‌دهی محتوا را پیش ببرند.
۲. پیاده‌سازی دیجیتال که به معنای بازسازی محتوای مکتوب و غیر دیجیتال در یکی از قالب‌های گوناگون دیجیتال است (مثلاً بطور ساده تایپ متن یک کتاب در یک چارچوب قابل ویرایش)، برای گروه‌های رسانه‌ای که دسترسی به افراد صاحب فکر و تولیدکننده علم ندارند تا تکمیل تیمشان، پیاده‌سازی دیجیتال گزینه خوبی است. در پیاده‌سازی، گروه‌های رسانه‌ای باید در نظر داشته باشند که بستر آنچه تولید می‌کنند، بستری مناسب و قابل دسترس (مثلاً توسط وب‌سرویس‌ها) باشد و از طرفی با گواهی‌نامه‌ها و شروط خاص آن را انحصاری نکنند تا مجال توسعه و استفاده دیگران مهیا باشد، در هر دو گزینه پیاده‌سازی و تولید محتوا باید به این نکته توجه داشت که باید به سلیقه و نظر تخصصی تیم رسانه‌ای اعتماد شود.

۳. ترجمه که در این بخش فعالان حوزه تکنولوژی در وب فارسی پیشتاز هستند ، انتظار می‌رود در این سلطه وب انگلیسی زبان ، با ترجمه محتوای مکتوب یا دیجیتالی به زبان فارسی کمکی در پیشبرد علم جمعی جامعه کنیم. گزینه سوم فعالیت‌های نشر نیز برای مترجمان بسیار کارآمد است حالا چه در حوزه علوم آکادمیک که غالباً محتوای مرجع انگلیسی است و چه در حوزه علوم مذهبی و سنتی که محتوای مرجع عربی است ، طلاب و دانشجویان مسلط به زبان می‌توانند حداقل با ترجمه محتوای دست اول و انتشار یا بازسازی به گروه‌های رسانه‌ای در پیشبرد فعالیت مجازی کمک کنند.

باز هم نکته‌ای که نباید فراموش کرد همان است که در بازنشر نیز یادآوری شد ؛ فضای فعالیت نشری را نباید محصور در شبکه‌های پیام رسان یا اجتماعی کرد ، بنظر می‌رسد هم‌اکنون بهترین فضای نشری وبسایت‌های مستقل با طراحی و بستر فنی خوب و وب سرویس‌های مناسب هستند.

ب. راهکارهای ارتباط اجتماعی

احتمالاً پس از بازنشر یا در همان سطح بازنشر نمود فعالیت‌های سایبری برای کسانی همین راهکارهای اجتماعی است ، راهکارهای اجتماعی اعم از مباحثه و پاسخگویی در گروه‌ها و یا برقراری ارتباط‌های اجتماعی در فضای سایبر ، می‌تواند بدترین یا بهترین گزینه برای فعالیت باشد ، باتوجه با تجربه ، اغلب افراد در این بخش یا شکست خورده‌اند یا به بیراهه رفته‌اند ، زیرا راهکارهای اجتماعی نیاز به علمی جامع در حوزه های عقیدتی ، فکری ، بصیرتی و بویژه رسانه‌ای دارد و از آن مهم‌تر در زمینه‌هایی نیاز به ایمانی راسخ ، غالباً دیده می‌شود افراد با ادعای فعالیت‌های ارزشی از این راهکار وارد شده‌اند ولی یا باعث آسیب به خود ، دیگران یا بدنه ارزشی شده‌اند. متأسفانه بحث در فضای مجازی هم کارآمد است و هم ناکارآمد ، ناکارآمد از آن جهت که اغلب به نتیجه نمی‌رسند و بی‌تاثیر ، معمولاً غیرعلمی و غیراخلاقی هستند و صرفاً جدل خواهند بود و فقط باعث ناراحتی طرفین خواهد بود و کارآمد نسبی است از آن جهت که علی‌رغم تلاش جبهه مخالف صرفاً فضای عمومی را از یک‌صدایی خارج می‌کند. کسانی که می‌خواهند در این وادی سایبری قدم بگذارند باید به نکاتی دقت داشته باشند:

- هیچ‌گاه بدون هدف وارد نشوید ، و هیچ‌گاه اهداف اولیه را فراموش نکنید.
- اخلاق خوب قوی‌ترین بازوی شما در ارتباط اجتماعی است.
- هیچ‌وقت توجیه نکنید ، فعالیت‌های اشتباه خود و دیگران را توجیه نکنید.
- جو شبکه‌های اجتماعی شما را نگیرد ، شاخص های اجتماعی آن فضا لزوماً نباید برای شما مهم باشد.
- با علم وارد شوید ، علم به معنای درست آن نه صرفاً گزاره‌های دست‌وپا شکسته که یا با جستجو در اینترنت جمع‌آوری کرده‌اید یا شنیده‌اید ، بنابراین باید اهل مطالعه باشید.
- در برخوردها تکفیری ، یک‌جانبه ، متعصب و گروه‌گرا نباشید ، البته به این معنا نیست که نسبت به خطوط قرمز نرمش نشان دهید.
- همواره با عالم‌تر از خود درارتباط باشید تا شبهات در ایمان شما خلل وارد نکند ، بهترین شرایط نظارت و مشورت است.
- نسبت به ایمان خود مراقب و محافظ باشید ، نظارت و مشورت در این باره بهترین گزینه است.
- وقت تلفی نکنید ، فقط در حد وظایفتان و در چارچوب برنامه‌ریزی وقت بگذارید.

ج. راهکارهای رشد و تربیت نیرو

مهم‌ترین و پرمهرترین و شاید تنها راه خروج ما از این بن‌بست جنگ رسانه‌ای ، تقویت کیفی و کمی کادر فعال سایبری است. ما باید با تربیت و آموزش نیروی متعهد را به نیروی متعهد متخصص تبدیل کنیم ، همانگونه که صرفاً کثرت افراد با ظاهر ارزشی به تغییر فضای عمومی جامعه کمک می‌کند ، وجود افراد ارزشی متعهد متخصص کمک چندچندان در فضای مجازی می‌کند. خواسته یا ناخواسته سواد تخصصی جامعه درحال افزایش است ، پس چه بهتر که با تصاحب جایگاه‌های تخصصی با نیروهای ارزشی ، به پیشبرد اهداف ارزشی و فرهنگی کمک کنیم.

این وظیفه اولاً بر عهده نهادها و تشکیلات ارزشی است تا با صرف زمان و هزینه بصورت پایه‌ای نیروهای متعهد را در حوزه‌های تخصصی فنی سایبری توانمند کنند و از طرف دیگر مبانی ، ضرورت‌ها و فنون فعالیت‌های رسانه‌ای را بیاموزند.

گروه‌ها و افراد متعهد غیرمتخصص یا نیمه متخصص باید تحت راهنمایی نیروی متعهد متخصص آموزش دیده و در حین این آموزش‌های فنی و تخصصی ، فضایی نیز برای پیاده‌سازی آموخته‌های خود داشته باشند چرا که آموزش ضمن فعالیت بسیار

کارآمدتر است ، باید توجه کرد که در فعالیت نباید دیکتاتوری سلیقه بوجود آورد و انتظار دیکته کردن از بالا را داشت ، باید به سلیقه افراد متخصص درباره روش‌های پیاده‌سازی اطمینان داشت. نهادها و تشکیلات باید از گماشتن افراد غیرمتخصص بی‌انگیزه بر فعالیت‌های رسانه‌ای - سایبری پرهیز کنند ، چرا که به دلیل آشنایی سطحی با این فضا باعث غیراصولی ، بی‌سلیقه و غیرخلاق پیش رفتن این دست فعالیت‌ها می‌شوند ، از طرفی سپردن این فضا به نیروی غیرمتعهد نیز آفاتی دارد ، زیرا که محتوای مقصود و اخلاق حاکم بر کار ارزشی است ، پس بطور جدی توصیه می‌شود برای مدیریت و برنامه‌ریزی حوزه رسانه‌ای - سایبری حتماً از نیروهای متعهد متخصص استفاده شود و از تفکیک حوزه تخصصی - فنی از حوزه مدیریت و برنامه‌ریزی خودداری شود.

در فاز بعدی تربیت و آموزش ، سازماندهی است ، با این تعریف که بجای فعالیت‌های موازی، متقابل، تکراری، پراکنده و نافرجام باید مجموعه‌ها و تشکیلات اقدام به سازماندهی هسته‌های سایبری کنند که در راستای سیاست‌های کلی بطور یکپارچه و هم‌هدف عمل کنند ، با این شیوه افرادی که بصورت پراکنده فعالیت می‌کردند نیز در قالب هسته‌ای ، آموزش دیده و سازماندهی می‌شوند.

هرچند تربیت و آموزش بصورت گروهی و سازماندهی بصورت هرمی هرچقدر در سطح گسترده‌تری پیاده‌سازی شود تأثیر بهتری خواهد داشت ولی هم‌افزایی و سازماندهی حتی در سطح یک گروه هم آثار شگرفی دارد. فعالیت سازماندهی شده علاوه بر برآورده کردن نیازها و اهداف کلی تشکیلات و مجموعه به رشد فردی تک‌تک افراد نیز کمک بسزایی می‌کند.

د. فعالیت‌های فنی

یکی دیگر از روش‌های ممکن فعالیت در فضای مجازی که غالباً نیز با استقبال همراه است ، فعالیت‌های فنی صرف ، اعم از مشارکت در طراحی و تولید برنامه‌ها، وبسایت‌ها و سرویس‌های کاربردی است ، که هم توان فنی تیم عامل را افزایش می‌دهد و هم به روش‌های مستقیم و غیرمستقیم به تبلیغ و و اشاعه موضوعات ارزشی می‌انجامد ، از طرفی انتشار و معرفی محتوای ارزشی در قالب برنامه‌ها ، وبسایت‌ها و سرویس‌های خوب ، باکیفیت ، زیبا و از نظر بستر فنی مناسب ، و یا حتی محصولات غیرارزشی که حواشی آن مانند نام‌ها ، تصاویر یا محتوای آن اشاره به معارف ارزشی دارد خود به تنهایی نیز می‌تواند شیوه دیگری از فعالیت فنی باشد. پرداختن به نیازهای پایه‌ای و بسترسازی فنی برای سایر فعالیت‌های سطح بالاتر نیز روشی مناسب برای فعالیت است.

لازم به یادآوری است که علوم تماماً فنی از آن جهت که در خدمت اسلام و نظام اسلامی قرار می‌گیرند در حوزه علوم اسلامی قرار می‌گیرند و شأن و منزلت ستوده شده دارند.

این نوع فعالیت برای برنامه نویسان و توسعه دهندگان متعهد و مجموعه‌های ارزشی با توانمندی بکارگیری نیروهای متخصص ترجیحاً متعهد می‌تواند راهکاری بسیار سودمند باشد چرا که در ضمن انجام فعالیت ارزشی به رشد افراد نیز کمک می‌کند. در شیوه انتشار محصولات فنی توصیه می‌شود از روش‌های انتشار و گواهی‌نامه‌های آزاد (Free Software) استفاده شود تا امکان مشارکت و توسعه دیگران در آینده نیز مهیا باشد.

پازل ایده‌آل ارزشی

آنچه تا اینجا گفته شد ، راهکارهای کلی برای فعالیت ارزشی و جایگاه‌سنجی آن برای گروه‌ها و افراد مختلف بود ، اما واضح است که حتی در شرایط آرمانی نیز هیچ تشکیلات ، گروه یا فردی توانایی پوشش کامل فعالیت‌های مجازی را ندارد ، آنچه امروز در فضای مجازی نیازمند آنیم ، نوعی خیزش عمومی به سردم داری و روشنگری جوانان متعهد متخصص با پشتیبانی مجموعه‌های حکومتی در قالب تشکیلات ارزشی است ، که در برنامه‌ای سازماندهی شده هر فرد ، گروه یا تشکیلاتی بطور هماهنگ بدون موازی‌کاری در کنار هم قسمتی از این کلی را جزء به جزء چون پازلی کنار هم تکمیل کنند. لذا بر این عقیده هستیم که تشکیل و پشتیبانی و انتظار از مجموعه‌های متمرکز برای حل معضلات فضای مجازی کاری بس عبث (در بلندمدت) و کم صرفه (در کوتاه‌مدت) است.

آنچه انتظار می‌رود ، نظارت و سازماندهی و پشتیبانی توسط یک نهاد بالادستی است که از طریق سازماندهی هرمی اقدام به مدیریت مجموعه‌ها با گروه‌های زیر مجموعه کند و مجموعه‌ها نیز با استفاده از راهکارهای ساماندهی و تربیت نیرو اقدام به تشکیل هسته‌های سایبری برای فراگیری مباحث تخصصی کنند و در ضمن تربیت و آموزش ، آنچه فراگرفته اند را بصورت دلخواه

ولی سازماندهی شده در قالب یکی از راهکارهای گفته شده یا خلاقانه دیگر پیاده کنند. در این پازل ، نیازمند مجموعه‌ای از هسته‌های خلاق ، متعهد و متخصص هستیم که با مدیریت و برنامه‌ریزی بکپارچه ، در گام اول با نشر ، تولید و بازطراحی محتوا و سپس بازنشر و سایر راهکارها مثل فعالیت فنی یا راهکارهای اجتماعی اقدام به فعالیت کنند و در ضمن آن نیز با آموزش و نظارت ، هدف تربیت ، رشد و سازماندهی افسران متعهد متخصص که ضروری ترین راهکارست نائل آید.

مجموعه‌ها و تشکیلات متشکل از همین هسته‌ها نیز بدون موازی‌کاری با نظارت و سازماندهی باید هم‌افزایی کنند و همه دست به دست هم بخشی از این پازل را تکمیل نماییم.

آنچه نگاشته شد حاصل طبقه‌بندی و تحلیل تجربه شخصی ، مطالعه ، تحقیق ، مشورت و رصد و بررسی فعالیت‌های ارزشی در فضای مجازی بود و شامل همه راهکارها نیست ولی تلاشی بود بر گردآوری راهکارهای کلی و شمول ، انتظار می‌رود بر اثر گذر زمان نیز دست‌خوش تغییرات قرار گیرد ، ولی امید می‌رود راهنما و راهکاری مناسب و سودمند برای شروع فعالیت یا تصحیح روش فعالیت باشد. باتوجه به کلی بودن گزاره‌ها و راهکارها ، سعی بر این است در آینده بحثی مصداقی‌تر بر این راهکارها داشته باشیم.

پی‌نوشت

۱. آیه ۲۴ سوره عبس
۲. عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِيهِ عَمَّنْ ذَكَرَهُ عَنْ زَيْدِ الشَّحَّامِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ع فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلَى طَعَامِهِ قَالَ قُلْتُ مَا طَعَامُهُ قَالَ عَلِمُهُ الَّذِي يَأْخُذُهُ عَمَّنْ يَأْخُذُهُ. / الكافي چاپ دار الکتب الإسلامیه ج ۱ ص ۵۰
۳. حضرت امیرمؤمنان علی علیه السلام فرمودند: «زَكُوهُ الْعِلْمِ نَشْرُهُ؛ زکات علم نشر دادن آن است» / میزان الحکمه، ج ۸ ، ص ۳۹۵۸
۴. www.rahro14.ir/cyber_solutions.html